

LAKIALOITE 73/2010 vp

Laki kuntalain muuttamisesta

Eduskunnalle

Vuonna 2007 on esitetty, että kuntalakia muutettaisiin siten, että Ruotsin mallin mukainen kunnanosa- ja aluehallinto voitaisiin toteuttaa myös Suomessa. Tällöin todettiin, että laillisesti kunnanosa- ja aluevaltuustojen perustamiselle ei ole estettä, mutta Ruotsin mallin mukainen laaja määräysvalta koskien jopa mm. kansanterveyttä ei ole mahdollista. Laillista estettä ei siis ole, ja jo tapahtuneet ja tulevat suuret kuntaliitokset korostavat Ruotsin kunnanosa- ja aluevaltuustojen takana olevan lähidemokratian merkitystä myös Suomessa.

Kunnallisen itsehallinnon muotoutuminen erityisesti 1860-luvulta lähtien on antanut kuntalaisille mahdollisuuden vaikuttaa asioihin paikallisella tasolla. Tuloksena oli usean uuden kunnan perustaminen 1930-luvulle saakka. Tätä heijastaa myös perustuslain 121 §, jonka mukaan kuntien hallinnon tulee perustua asukkaiden itsehallintoon. Näin jo perustuslain mukaan kuntalaisten itsehallinto, ei valtuustojen itsehallinto, on kunnallisen päätöksenteon perusta. Näin 1976—1995 voimassa ollut kuntalaki pyrkikin kehittämään kuntalaisten omaa kunnanosa- ja aluehallintoa esim. tunnustamalla kunnanosa- ja aluevaltuuston osaksi kunnan osa- ja aluehallintoa. Kuitenkin kunnanosa- ja aluevaltuustot jäivät lähinnä lain kuolleeksi kirjaimeksi, koska silloisissa kunnissa näille ei ollut vielä selvää tarvetta ja tehtävää.

Myöskään Keuruulla kahden taajaman kunnana ei syntynyt kunnanosa- ja aluevaltuustoja tänä aikana, mutta jo 1960-luvulla syntyi Haapamäelle kunnanhallituksen Haapamäen jaosto. Tästä muodostui 1977 kunnanvaltuuston valitsema

Haapamäen jaosto. Kuitenkaan lähidemokratian toteutuminen ei kokenut merkittävää läpimurtoa muualla Suomessa, eikä valtakunnan tasolla 1995 uudistetussa kuntalaissa enää tunnettuakaan termiä kunnanosa- ja aluevaltuusto. Kunnille jäivät varsin vapaat kädet lähidemokratian järjestämisen suhteen. Uudistetun kuntalain 27 §:n mukaan kunnan valtuustot velvoitettiin huolehtimaan, että kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on edellytykset osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan mm. järjestämällä kunnan osa- ja aluetta koskevaa hallintoa ilman tarkempaa velvoitetta lähidemokratian järjestämiseen.

Monet kuntalaiset tuntevatkin, että valta kunnissa on keskittynyt. Paikallisena esimerkkinä Haapamäen jaosto lakkautettiin 1990-luvulla, mikä on näkynyt taajaman kielteisenä kehityksenä. Lähidemokratian kehittämiselle on selvä tarve. Käytännössä yhä harvemmalla on mahdollisuutta vaikuttaa kunnallisdemokratiassa. Henkinen ja fyysinen kuilu päätöksenteon ja kuntalaisten välillä tulee kasvamaan. Kunnanvaltuutetut tulevat olemaan enimmäkseen kuntakeskuksesta.

Lähidemokratialle on paikka yhdyntyvässä kuntarakenteessa tukemassa kuntademokratiaa ja perustuslain takaamaa kuntalaisten oikeutta päätöksentekoon kunnassa. Laillisesti tähän antaa siis mahdollisuuden jo nykyisessä kuntalaissa määritelty mahdollisuus kunnalle järjestellä kunnan osa- ja aluetta koskevaa hallintoa 27 §:n mukaisesti. Jo nyt yhdyntyneissä kunnissa vanhoihin kuntiin onkin perustettu eri nimillä toimivia aluehallintoelimiä.

Perinteiden ja tunnesiteiden säilymisen kannalta olisi hyvin toivottavaa, jos kuntaliitostilanteissa ne seurakunnat, jotka ovat toimineet liitetävien kuntien alueilla, voisivat muodostaa itsenäisten kirkkoherrakuntien hallinnollisen seurakuntayhtymän. Nyt kuntaliitostilanteissa seurakunnat ovat usein täydellisesti yhdistyneet tai muodostuneet kappeliseurakunniksi. Tämän käytännön ongelma on se, että aiemmin itsenäiset seurakunnat menettävät perinteitään ja toimintamahdollisuuksiaan. Lisäksi vaarana on, että toiminta tulee liian keskusjohtoiseksi, ja tästä kärsii itse seurakunnallinen toiminta ja paikallisidentiteetti. Näillä tekijöillä on paljon enemmän merkitystä kuin mitä viime aikojen kuntaliitoksissa on haluttu ymmärtää.

Kuntalain 27 §:ään, joka koskee kuntien yleistä velvoitetta kunnanosa hallinnon kehittämisestä, tulisi lisätä velvoite, että kuntaliitosten yhteydessä itsenäisyyden menettävien kuntien

kohdalla näin syntyneen kunnan kunnanvaltuuston tulee valita kyseisten kuntien asukkaista aluelautakunnat. Tämä valintatapa on yhdenmukainen kuntalain 18 §:n kanssa. Aluelautakuntien tehtävistä päätettäisiin kunnallisilla päätöksillä, jolloin paikalliset olosuhteet tulisivat otetuiksi huomioon. Vastaavasti jo tehtyjen kuntaliitosten osalta tulisi olla ohjeellista, että entisten kuntien alueille muodostettaisiin aluelautakunnat. Tästä voitaisiin poiketa vain kunnanvaltuuston päätöksellä. Samoin, jos kunnassa on useampia taajamia tai osa-alueita kuntakeskuksen lisäksi, kuten esimerkiksi Haapamäki Keuruun kaupungissa, tulisi näissä tilanteissa kannustaa kuntia muodostamaan lähidemokratian edistämiseksi aluelautakuntia.

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen:

Laki

kuntalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään kuntalakiin (365/1995) uusi 27 a § seuraavasti:

27 a §

Aluelautakunnan muodostaminen

Kuntaliitoksen tapahtuessa tulee selvittää aluelautakunnan muodostaminen yhden tai useamman yhdistyvän kunnan alueelle aiempia kuntarajoja noudattaen. Mikäli kunnassa on kuntakeskuksen lisäksi yksi tai useampia aluekeskuksia, voidaan aluelautakunta perustaa myös

niitä varten. Aluelautakunnan perustamisesta päättää kunnanvaltuusto ja yhdistymistilanteissa yhdistyvien kuntien valtuustot. Kunnanvaltuusto päättää aluelautakunnan kokoonpanosta ja tehtävistä.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä joulukuuta 2010.

Helsingissä 1 päivänä lokakuuta 2010

Lauri Oinonen /kesk